

Kunnskap er forbrukermakt

Løten 23 sept 2010,

Thor Øivind Jensen, UiB

Thor.O.Jensen@aorg.uib

Det helt enkle

- Forbrukerens grunnleggende makt og frihet
- En hvilken som helst verdi eller interesse
- På betingelse av
 - Tilgjengelighet,
 - Utvalg,
 - Kjøpekraft
 - INFORMASJON som gjør valg reelle
 - Tid og ressurser til å bruke det over
 - NB: stor sosial ulikhet

Verdier i moderne forbruk

- Jakten på det autentiske
 - En klassisk kulturkamp
- Tradisjon
- Den moderne angsten
 - Langtids, og tilsetninger og økologisk og....
 - Grunnleggende usikkerhet og dynamikk
- Politikken som flytter inn i forbruket
 - Klima
 - Rettferdighet
 - Etikk
- Individualitet
- ALLE ER PREGET AV KONSENSUS
- ALLE ER KONSENTRERT I MATEN
- ..og rotfrukter er på vei inn i mange av kategoriene (unntatt poteten)

Matens kunnskapsparadoks

- Mer og mer informasjon om mat (8 faste TVpr)
 - Mat og helse (pluss og minus)
 - Opprinnelse, dyrking,
 - Den unike jord (Terra Madre)
 - Tillaging
- Stadig vanskeligere å finne fakta
 - Fra fett og sukker synlig på bordet
 - ..til lekker industrimat med ukjent innhold bak flotte merker
 - Fra kjente produsenter til uklar og varierende opprinnelse
 - Fra ansvarlige leverandører (slaktere, bakere, kolonial) til timelønnte uten ansvar eller kunnskap

De norske forbrukerparadoks

- Forbrukerskepsis
 - Protestantisme og sosialisme, to spøkelseser
 - Er forbruk godt eller dårlig ?
- Mye kunnskap- liten selvtillitt
 - Eller er det mye tillit til systemet ?
 - God kunnskap om hjerte/kar og fett fra 1950-tallet
 - God kunnskap om sukker/karbo
 - God og rimelig nyansert om økologisk
 - Stor sult etter informasjon om mat

Den operasjonelle kunnskapen

- Hvordan gjøre det, sansen for det,
- Fra å se/vurdere råvaren til ferdig måltid, inkl helse, kultur, økonomi, identitet
- Mye er helt borte
 - Det tause, selvfølgeligjorte er nesten borte
 - Kålrotbiff som hverdagsmat
 - Hele systemet rundt er svekket
 - Butikker, mødre, bøker etc (men noe)
 - Kokebøkene, det er noe med de arvete og klassiske..
- Gjenerobringen av slik kunnskap er blitt spesiell, men en trend
 - Tradisjonsmat og dens kunnskap er blitt attraktiv og "esoterisk"
 - Praktiske kunnskaper er blitt status

Opprinnelseskunnskap

- Stadig mer kompleks ettersom serier av underleverandører og ingredienser inngår
- Er blitt en strategisk kamp
 - Forbrukerbevegelsen og Slow Food krever
 - Merkordninger
 - Kotreist, CO2
 - autentisk
 - Sporbarhet
 - Bransjene vil ha hemmelighold og fleksibilitet
 - Mange kreative omgåelser
 - Hvem lager "Freia" melkesjokolade og hvor ?
 - Sardiner på reisefot med ukjent bakgrunn
 - Synnøves fra Parma !
 - "Laget et sted vi helst ikke vil fortelle om, men med vårt berømte merke"

Noen ganger er det valg.....

Lokal laks fra Færøyene eller industriimport fra Chile ?

I Sauelandet Færøylene kan en velge fårekjøtt
fra Falklandsøyene eller New Zealand

195,00

MIKL GARDUR

STÓRHVALATVØST
AV SILDREKI

HEVJ 4,1% FEITT
21% PROTEIN
100% NORGE

SOVMÅST VID MAX -18° C.

051090 195003

06.09.10 14:44 30.12.11

195,00

lofothval

Hvalbiff

STOR MAT FRA NORD VÅGEHVAL

Hvalkjøtt kan med fordel brukes i de fleste kjøttretter. For å beholde kjøttet mørt skjærer du hvalbiff på tvers av kjøttfibrene. Hvalkjøtt er magert, unngå derfor gjennomsteking. Stek eller grill kort tid med sterk varme og du får et saftig kjøtt. Spennende oppskrifter på www.hvalbiff.no.

Dyprydet vare lagres ved -18°C eller kaldere. Bør ikke fryses på nytt etter åpning. LRB1-22241800

Lofothval, 8390 Reme, post@lofothval.no, www.lofothval.no

Best før 31.12.2011 **Pris** **Nettovekt** 2.500 kg

NORGE K14 N

090018 140129

- *Problematisk opprinnelse i hvallandet Færøyene
- *Hvalen som truet art der fangst er ulovlig
- *Hval som tradisjonsmat med lange røtter på Færøyene og i Norge

Hva er sjokolade ?

- ① Sjokoladens kulturhistorie og de sosiale konstruksjoner
 - ☐ Religiøst symbol
 - ☐ Maya:Kakao fra 1100BC, drikk av kakaopulver med krydder
 - ☐ Bryllup, fødsel, død,: det hellige
 - ☐ Luksus med erotisk bismak
 - ☐ Effektiv ernæring (soldater, Kvikk-Lunsj)
 - ☐ Sjokoladeplaten oppfunnet 1847
 - ☐ FRansk sunn frokost til barn
 - ☐ Venezuela 2010 : sjokladefabriker for å gi de fattige mat
 - ☐ Lavstatus nytelse og vulgært forfall (1970-2000)
 - ☐ Fremdeles del av sunt kosthold i Fr
 - ☐ Fremdels det dominerende I industrien
 - ☐ Minst mukig kakao og mase sukekr og fett
 - ☐ Kosttilskudd /helse
 - ☐ Nytelse, smak , luksus, kultur
 - ☐ Ulike typer bønner, årganger etc (som vin)
- ☐ Den politiske historie
 - ☐ Skatteobjekt og import
 - ☐ Koloniråvare
 - ☐ Commodity og børs
 - ☐ Den tredje verdens problemer og sosialt engasjement
 - ☐ Ghana: hvor mange sekker kakao pr traktor
 - ☐ Solidaritet og Fair trade
 - ☐ Kulturhistorie, mangfold, autentisitet, smak (Slow Food)

Politiserte sjokolader, 2008-10

-våre innkjøp, Kinsarvik frukthandel

- Autentisitet og kultur
 - Opprinnelse
 - Ecuador, Colombia, Amazonas, regnskog, Kichwa-stammen, Nacional,
- Etikk og rettferdighet
 - Fair Trade, "Comitted to farmers", fra kooperativ, Independent family owned, 80-90-100 % etiske ingredienser fra 3.verden etiske prosjekter, Hand-in-Hand Fairtrade,
- Natur og Økologi, Klima
 - No GMO, Organic, Organica, Soil Association, Debio økologisk, Bio, Urtekram,
- Mat, helse, religiøs identitet
 - Kosher, Vegan, XX % kakao, Dairy free, sukkerfri, low-fat

BONDENS MARKED:

Rask paradoksal vekst

- Norge : Fra 2003 → 23 byer
 - Retningslinjer og krav om produksjon
- USA: Fra 1700/1994 → 5300 i 2009
 - 107 i New York
 - 88 i Los Angeles
 - Og 200 i Cape Town
- Slow Food bevegelsen har også sine egne Earth Markets i flere land som følger egne retningslinjer med krav som sikrer ”Good, Clean and Fair” for mange vareslag
- Gårdsandel, gårdsturisme, mat som del av turisme, lokal småproduksjon, hageparseller etc øker også
- PARADOKSALT: Lokal omsetning av mat der produsentene selger direkte til forbrukere var det dominerende gjennom tusener av år og har deretter omtrent helt forsvunnet på 50 år, og så snur det....
- Og det er et kulturelt og politisk opprør....

Slow Food- et nytt system for mat og matinformasjon

- Opprinnelse, autentisitet
- Kamp mot det anonyme industrielle
- Uten mangfold-ingen individualisme (og omv)
- Aktiv innsamling av informasjon og bevaring av kunnskap:
 - Råvarer, tillaging, tradisjon
- Åpner for at maten tillegges mye og unik kunnskap, der røtter/distrikt er sentralt.

Det økende trykket av industrialisering og globalisering av verdens jordbruk og matforsyning truer menneskeheten og naturen.

Vellykkede former for lokalsamfunnsbasert som tar hensyn til økologien er skiftet ut med

(Slow Food Manifest , første setning)

Vår tids kultur hviler på en falsk oppfatning av industriell sivilisasjon, i Effektivitetens og fartens navn utvikles teknikker som skal fri oss fra arbeid, og maskiner som blir modeller for hvordan vi skal leve. Mot disse, som ikke ser forskjell på effektivitet og galskap, foreslår vi en god dose sensualitet som følges av langvarig nytelse.

(Fra manifestet)

Slow Food – historikk og organisasjon

- De modne menn, vinen og kulturen
 - Carlo Petrini og Gramsci og opprøret mot commodification
 - Petrini: mat og vinskribent, kjent fra 1960-tallet
 - Radikalt tidsskrift om nytelsepolitikk, kommunistisk organisasjon for landbruk, forbruk og rekreasjon (?) Arci Gola. Sosiolog, kommunistisk kulturpolitikk.
 - Hovedkvarterer i Bra, Petrinis hjemby i Piemonte
 - McDonalds på Spansketrappen 1986
 - Manifestet 1989, mot en kultur/livsform (anti-C ?)
 - *Slo raskt an.... (100.000 medl, i 132 land), et slogan, politisk superkorrekt,
 - Beskytte truede matarter
 - Sertifisering av autentisk mat
 - Anbefalinger
 - Øko-gastronomi
 - Kobling av mat kultur, politikk
 - Edible garden (Alice Waters/Berkeley), ungdomsaksjoner
 - Gastronomisk universitet, akademisk nettverk med 400 medlemmer fra 150 land.
 - 3.verden, økende aktivitet, bærekraft, klima
 - Mot GMO,
 - En dyktig ny nodal governance actor
 - Nettverk av skribenter, mediefokus, gastronomisk fokus, politisk nettverk
 - Utvidet virkefelt: absorberer mange strømninger

Carlo Petrini snakker til 7000 på Terra Madre i oktober 2008, mens det var 200 000 på Salon de Gusto

Senegals stand på Terra Madre 2006

Offentlig matreguleringsINFORMASJON

- Den gamle paternalistiske tid
- Oppvåkningen til aktive forbrukere med makt og kunnskap
 - Gjertsens 1980-tall
 - Karbo-kampen
- Matilsynets trege vei
 - Matportalen
 - Men: dioxin, transfett, akrylamid og.....
- Og noen nye strukturelle hindringer som staten har , men ikke forbrukeren
 - Sverige og EU om den kortreiste maten
 - Norge om den økologiske målsetningen

Kunnskap og matmakt på nye måter

- Kampen om deklarasjoner
 - Opprinnelse (kultur , autentisitet)
 - Innhold (helse, individualitet)
- Kampen om verdier og politikk
 - Mye journalistikk og politikk
 - Fattigdom, rettferdighet, solidaritet, klima, miljø
 - Nye deklarasjoner og nye diskusjoner
- Kampen om nye systemer som er tydelige
 - Kortslutte markedet
 - Kortere og enklere veier og produkter
- **SAMLET: STADIG VANSKELIGE INFORMASJON OMKRING MAT ER GRUNNLAG FOR EN STADIG VANSKELIGERE OG VIKTIGER FORBRUKERROLLE, NORSKE FORBRUKERE ER I FERD MED Å TA DISSE ROLLENE, MENS DET NORSKE MATMARKEDEET OG MATREGULERINGEN ER I BESTE FALL TVETYDIG**